

ธรรมาภิบาล: เทรนด์ใหม่ของโลกยุคดิจิทัล Good governance: The new frontier in the digital age

วรัญญา รักษาแก้ว¹, อรยา ปุฬาย², เกษมสันต์ ภิรมย์ราช³, สาวิตรี เรียบทวิ⁴, บุญชัย เนาว์ศรีสรณ์⁵
Waranya Ragsakaew¹, Oraya Pufai², Kasemsan Phiromrat³, Sawitree Riabtawee⁴, Bunchai Naosrisorn⁵

^{1,2,3,4,5}หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
^{1,2,3,4,5}Master of Public Administration, Faculty of Management Sciences Sakon Nakhon Rajabhat University
*Corresponding author's E-mail: waranya_161@hotmail.com*¹

Received: November 10, 2023

Revised: February 19, 2024

Accepted: February 26, 2024

บทคัดย่อ

หลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข มีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไข เยียวยาวิกฤติอันตรายที่จะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า อันเป็นลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และลักษณะทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เป็นแนวทางสำคัญที่รัฐบาลได้นำมาใช้ในการจัดระเบียบให้สังคมและประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เพื่อช่วยป้องกันแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาหรือวิกฤติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จะต้องพัฒนาองค์การและตนเอง เพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติราชการเกินความจำเป็น เกิดความคุ้มค่า และมีเป้าหมายสำคัญ คือ ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า มั่นคง และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในหน่วยงานก็เพื่อให้ประชาชนผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อถือศรัทธาว่าดำเนินงานมีความโปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารงานของรัฐ รวมทั้งพฤติกรรมการทำงานที่สุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานมีปริมาณที่ลดลง

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; เทรนด์ใหม่; ยุคดิจิทัล

Abstract

Good governance, or ethical management, is a guiding principle for organizing society, encompassing the public sector, private businesses, and the general public. It covers academic, operational, governmental, and business aspects, allowing them to coexist harmoniously and fostering knowledge, unity, and collaborative efforts for sustainable development. This approach strengthens the nation's resilience and prepares it to prevent or mitigate potential crises in the future. It instills in society a sense of justice, ethics, transparency, participation, responsibility, and value-key attributes of human dignity and democratic governance. [Good Governance] Applying the principles of good governance to the management of communities and societies has significant benefits. It leads to efficient governance systems, builds public confidence, reduces corruption, and creates an environment conducive to development at the local, regional, and national levels. It is an essential guideline that the government has adopted to organize society, enabling the public and communities to coexist harmoniously for the common good. This framework aims to prevent, address, or alleviate various issues or crises in the realms of economics, society, politics, governance, and the environment that may occur or arise in the future. Government agencies and officials at all levels-central, regional, and local-must develop their organizations and themselves to facilitate convenience and provide services to the public transparently and efficiently. They should avoid unnecessary bureaucratic processes, ensure value for the citizens, and have a key objective: the progress and stability of the nation, leading to an improved quality of life for the people. The application of the principles of good governance within government organizations is intended to instill trust in the public, indicating that operations are transparent, citizens actively participate in governmental activities, and corrupt practices within organizations are minimized.

Keywords: good governance; new frontier; digital age

บทนำ

ธรรมาภิบาล (Good governance) หรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริม ความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทา ป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครอง แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบ บริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542, ออนไลน์)

หลักธรรมาภิบาลยังได้ถูกนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และได้มีการวางกรอบของหลักธรรมาภิบาล ในหลายมาตรา ตัวอย่าง เช่น ในมาตรา 65 รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว, มาตรา 68 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร, มาตรา 76 รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะ และการใช้จ่ายเงินงบประมาณ มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนา เจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่การสร้างความโปร่งใสในการบริหารประเทศ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับชุมชน มีบทบัญญัติไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาประเทศและเพื่อความโปร่งใสให้กับประชาชน (สัญลักษณ์ กาวิชา, 2560, น. 121)

ความหมายของธรรมาภิบาล

คำว่า "ธรรมาภิบาล" หรือที่บางท่านเรียกว่า ธรรมรัฐ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า "Good governance" ซึ่งมาจากคำว่า "ธรรม" และ "อภิบาล" ซึ่งคำว่า "ธรรม" หมายถึง คุณความดี ความถูกต้อง

และหลักประเพณีปฏิบัติในศาสนา กฎเกณฑ์ ความจริง ความยุติธรรม ส่วนคำว่า "อภิบาล" หมายถึง บำรุงรักษา ปกครอง ดังนั้น เมื่อนำมารวมกัน ธรรมาภิบาล จึงน่าจะหมายถึงการปกครองและบริหารบน พื้นฐานของหลักธรรม ความดี ความถูกต้อง ซึ่งสะท้อนถึงแนว ความคิดปรัชญาที่เน้นเรื่องความดี ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Good governance ซึ่งความหมายที่น่าจะสอดคล้อง และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คือ ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารโดยยึดหลักธรรม ความดี และความถูกต้อง (พัชรี สิริโรส และคณะ, 2561, น. 63)

ธรรมาภิบาล คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุม ดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปใน ครรลองธรรม นอกจากนี้ยัง หมายถึง การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง คือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ รวมถึงจริยธรรมและความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ เช่น ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่นำมาใช้ บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและ ประสิทธิภาพ เช่น พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กร ธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้ ยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันจะทำให้ เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจรัฐบาลที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น (อภิสิทธิ์ หนูหนักดี, 2552, น. 69)

มีนักวิชาการต่าง ๆ ให้กล่าวถึงความหมายของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

ทิพาวดี เมฆสุวรรณ (2543, น. 4) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง กรอบในการบริหาร จัดการขององค์กรต่าง ๆ ในการบริหาร ระบบบริษัทก็จะเรียกว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate good governance) ในราชการก็เรียกว่า ธรรมาภิบาลภาครัฐ (Public governance) ซึ่งกรอบการบริหาร จัดการนี้มีทั้งดีและไม่ดีที่ดี เรียกว่า ธรรมาภิบาล (Good governance) ที่ไม่ดีเรียกว่า อธรรมาภิบาล (Bad governance)

ถวิล มาตรการเยี่ยม (2544, น. 12) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล ทำหน้าที่เป็นกลไก เป็นเครื่องมือและแนว ทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้าง ความร่วมมือของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานระบอบ ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมทางกฎหมาย มีเสถียรภาพมีโครงสร้าง มีกระบวนการบริหารที่มี ประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยมีการ เลือกใช้คำที่แตกต่าง เช่น ธรรมาภิบาล ธรรมรัฐสุปราศสนการ ประชาธิปไตย การปกครองที่ดี การบริหารจัดการที่ดี

ปัญญา ฉายะจินตาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล (2544, น.3) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหาร การจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่าง

สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

เกษม วัฒนชัย (2546 ก, น. 23) กล่าวว่า ธรรมนูญ หมายถึง การกำกับที่ดี การดูแลอย่างดี เป็นหลักคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดี เพื่อประกันว่าในองค์การจะไม่มีกรณีร้ายแรงบังหลวง

ณดา จันทน์สม (2548, น. 2) กล่าวว่า การบริหารจัดการที่ดี หรือ ธรรมนูญ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และการนำผลการตัดสินใจปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะและสิทธิมนุษยชน โดยหลักการบริหารจัดการที่ดี ต้องปราศจากการบิดเบือนใช้ประโยชน์ในทางที่ผิดและคอร์รัปชัน และเป็นไปตามกฎหมาย

สรุปได้ว่า ธรรมนูญ หมายถึง ระบบกลไกของรัฐที่มีความแข็งแกร่ง ในการบริหารจัดการประเทศให้เป็นไปตามกฎ ข้อบังคับ ระเบียบตามที่กำหนดไว้ มีความถูกต้องเป็นธรรมใน 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ การเมืองที่โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม และถูกตรวจสอบได้ เป็นแนวทางที่สำคัญที่จะจัดระเบียบให้สังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันมีความรู้รักสามัคคีในการปฏิบัติงานร่วมกัน และนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่าง ๆ อย่างมีเสถียรภาพ

ความสำคัญของธรรมนูญ

ปัจจุบันธรรมนูญมีความสำคัญต่อองค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติเพื่อใช้ในการบริหารจัดการที่ดี นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมนูญ ไว้ดังนี้

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี (2544, น. 2-3) ได้กล่าวว่า ธรรมนูญ มีความสำคัญในการจะช่วยให้ระบบของรัฐมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งนำไปสู่การลดปัญหาการทุจริต ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของบ้านเมืองได้

ประพัฒน์ โพธิ์วิรุณ (2544, น. 1) ได้กล่าวว่าความสำคัญของธรรมนูญเป็นมาตรฐานสากลที่บ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาของประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ยุทธ วรรณธรร (2544, น. 8-11) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของธรรมนูญจะช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงและส่งเสริมให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริตสรุปได้ว่า ความสำคัญของธรรมนูญนั้นเป็นยุทธศาสตร์แนวทางหนึ่งที่สำคัญในการนำมาเป็นกรอบพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ที่เจ้านายองค์กรไปสู่เป้าหมาย ซึ่งธรรมนูญจะช่วยทำให้ระบบของรัฐมีความยุติธรรมเป็นมาตรฐานสากลที่จะใช้ขับเคลื่อนองค์กรให้มีประสิทธิภาพลักษณะของธรรมนูญ

ธรรมนูญ มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2565) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) กล่าวถึงความสำคัญของธรรมนูญไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ธรรมนูญช่วยให้การใช้งบประมาณมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

2. ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน: รัฐบาลสร้างระบบตรวจสอบ กำกับดูแล ป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ส่งเสริมความโปร่งใส ลดปัญหาการทุจริต (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565)

3. สร้างความเชื่อมั่น: รัฐบาลสร้างความมั่นใจให้ประชาชน ภาคเอกชน นักลงทุน เกี่ยวกับการบริหารงานของภาครัฐ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความร่วมมือ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565)

4. นำไปสู่ความยุติธรรม: รัฐบาลยึดหลักนิติธรรม ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ส่งเสริมความเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565)

5. พัฒนาคุณภาพชีวิต: รัฐบาลช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ บริการประชาชนดีขึ้น ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

สรุป รัฐบาลมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน สร้างความเชื่อมั่น การนำไปสู่ความยุติธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ลักษณะสำคัญของธรรมาภิบาล

อานันท์ ปันยารชุน (2542, น. 14) กล่าวว่า ลักษณะของธรรมาภิบาล คือผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไปภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกัน

เสนีย์ คำสุข (2544, น. 58) กล่าวถึง ลักษณะของธรรมาภิบาลว่า ธรรมาภิบาลเป็นทั้งแนวความคิดทั่วไป จนถึงระดับอุดมการณ์และมีขอบเขตที่เป็นอุดมคติ ธรรมาภิบาลเป็นทั้งเหตุและผล เป็นทั้งวิธีการในการปฏิบัติ (Means) และเป็นเป้าหมาย (Ends) หรือผลลัพธ์ (Result) ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดในเชิงบวกหรือคุณธรรมความดีระดับที่พัฒนามากแล้วของมวลมนุษยชาติธรรมาภิบาลกับประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กันจนเกือบแยกไม่ออก ถ้าประชาธิปไตยในสังคมไทยยังอ่อนแอกระแสดรรมาภิบาลในหมู่คนไทยก็ยังอ่อนแออยู่

วนิดา แสงสารพันธ์ (2544, น. 42) กล่าวว่า การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาลต้องมีกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคในสังคมซึ่งกฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึง รัฐธรรมนูญกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และศีลธรรมด้วย

เจริญชัยวัฒน์ และบุญมี ลี (2544, น. 6) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดในสาขารัฐศาสตร์ โดยเป็นคำที่รวมกลุ่มคำประชาธิปไตยประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนสิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืนนักรัฐศาสตร์ส่วนหนึ่งเห็นว่าธรรมาภิบาลเป็นมิติใหม่ที่เน้นบทบาทของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบ ประเมินผลงานได้อย่างชัดเจนและมีการแข่งขันเพื่อการบริหารที่ดีขึ้น ข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาลคือ การมีประชาธิปไตยโดยไม่ได้หมายความว่า จะนำไปสู่การมีธรรมาภิบาล

เสมอไป แต่จะเป็นพื้นฐานที่ดีช่วยสนับสนุนให้มีธรรมาภิบาลมากขึ้น

บุญเสริม วิสกุล (2547, น. 67) ได้กล่าวถึงลักษณะขององค์กรธรรมาภิบาล ดังนี้

1. มีอุดมการณ์และเป้าหมายที่สูงส่ง
2. มีการดำเนินการที่เรียบง่ายสู่เป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ
3. การบริหารงานไม่สับสน ข้าราชการมีความรักสามัคคีภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน
ทุกหน่วยงานร่วมมือกันทำงาน มีเป้าหมายที่ร่วมกัน
4. มีความเที่ยงธรรมในการบริหารงาน ทั้งที่เป็นการบริหารงานภายในหน่วยงานและกรณีที่เป็น
การบริหารที่กระทบถึงผู้รับบริหาร
5. ซื่อตรง โปร่งใส อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เปิดเผยได้ ไม่ทำงานแบบผักชีโรยหน้ามีความสัมพันธ์
ที่ดีกับชุมชน ให้บริการที่ดีแก่ประชาชน และเป็นที่ยอมรับได้ทุกกรณีที่มีปัญหา
6. ชื่อเสียงที่ดีในทุก ๆ เรื่อง เป็นที่ยอมรับโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และเป็น
แบบอย่างที่ดีแก่หน่วยงานอื่นได้

สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นแนวทางที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานระบบกลไก เป็นทั้งเหตุและผลซึ่งทำให้การบริหารกิจการบ้านเมืองมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วมและหลักความคุ้มค่า เป็นกระบวนการ ความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐสังคมเอกชน และประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในการร่วมมือกัน นอกจากนี้ ธรรมาภิบาลยังเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ ยึดหลักคุณธรรม และ ความรับผิดชอบ ลักษณะของธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ระบบ กลไก เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมาย ประกอบด้วย 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลัก ความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า สุดท้าย ธรรมาภิบาลเป็นความสัมพันธ์ร่วมกัน ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ธรรมาภิบาลจะเป็นแนวทางการบริหารที่ดี นำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

หลักการสำคัญของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการตัดสินใจทางการบริหาร ซึ่งอาจถูกอิทธิพลครอบงำและ อาจนำไปสู่การคอร์รัปชัน การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy corruption) หรือการผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of interests) หากกระบวนการตัดสินใจขาดหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ที่สำคัญ 6 หลักการ แล้วแต่ผู้ที่จะนำเรื่องของธรรมาภิบาลไปใช้ และจะให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากกว่ากัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเป็นหลักการสำคัญของธรรมาภิบาล คือ (กิจจา บานชื่น, 2558, น.75)

1. หลักนิติธรรม (Rule of law) คือ การมีกฎหมายรวมถึงมีกฎ ระเบียบที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีการ

บังคับใช้อย่างเสมอภาคและไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีมาตรฐานเชิงซ้อน (Double standard) มีการดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย ไม่ให้มีการใช้กฎหมายไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ มีการปรับปรุงให้ทันสมัย สอดคล้องกับอารยประเทศ มีการอบการปฏิบัติที่เคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งกำหนดกรอบเวลาการปฏิบัติที่ชัดเจนให้ประชาชนทราบ เช่น การจัดประมูลเครือข่ายสัญญาณทีวีดิจิตอลเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามหลักนิติธรรมกล่าวคือ จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและจะต้องประมวลโดยยึดหลักคุณธรรมด้วย กล่าวคือไม่เป็นการแสวงหาประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้คำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นสำคัญ

2. หลักคุณธรรม (Ethics) คือ การไม่ทุจริต ไม่ประพฤติผิดวินัย ไม่กระทำความผิดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ รวมถึงการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการคอร์รัปชัน หรือฉ้อราษฎร์บังหลวง การไม่ละเมิดจริยธรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย ทั้งนี้ผู้ที่มีอาชีพต่างกันก็จะมีแนวปฏิบัติหรือจริยธรรมที่ต่างกัน เช่น ส.ป.ก. ได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ จะสังเกตได้ว่าการดำเนินการตามภารกิจของ ส.ป.ก. ในทุกด้านควรที่จะต้องยึดหลักคุณธรรมเป็นสำคัญ เช่น ในด้านการจัดหาที่ดินเพื่อนำมาปฏิรูปที่ดิน การคัดเลือกเกษตรกร การจัดที่ดิน การตรวจสอบสิทธิการใช้ประโยชน์ จะต้องทำหน้าที่โดยยึดหลักคุณธรรม โดยจะต้องมีการปฏิบัติหน้าที่โดยเสมอภาคความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง แนวทางปฏิบัติทั้งสิ้น

3. ด้านความโปร่งใส (Transparency) คือ การมีความโปร่งใสเกี่ยวกับการบริหารงานในทุก ๆ ด้าน เช่น การมีการวางระบบงาน การกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจน เช่น การมีระบบคุณธรรมในการเลือกบุคลากร รวมถึงการให้คนให้โทษ ฯลฯ การเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หรือมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ ซึ่งหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการโดยยึดหลักความโปร่งใสและพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบ

4. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) คือ กระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีโอกาสได้แสดงทัศนะและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสารต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน (ประชาพิจารณ์) การวางแผนร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น ในภารกิจด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่ดิน การพัฒนาด้านเกษตรกร การวิจัยและพัฒนาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะการพัฒนาที่มีผลโดยตรงกับตัวเกษตรกรประชาชน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาว่าควรจะพัฒนาในด้านใดจึงจะเหมาะสม เพราะตัวประชาชนนั้นเป็นผู้มีประสบการณ์แต่ตัวเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีความรู้ จึงสมควรที่จะมีการแลกเปลี่ยนแสดงทัศนะร่วมกันแล้วนำความคิดและความต้องการมาบูรณาการจึงจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

5. หลักจิตสำนึกและความรับผิดชอบ (Accountability) คือ หลักการที่สำคัญที่องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ ซึ่งจะสะท้อนถึง ความรับผิดชอบต่อ สาธารณะ และต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบ ในการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ จิตสำนึกและความรับผิดชอบจำเป็นต้องปฏิบัติโดยยึดหลัก นิติธรรมและความโปร่งใส อย่างเช่น ในภารกิจด้านการวางระบบการจัดที่ดินเกี่ยวกับการจัดทำเอกสารและ แผนที่ เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนหน้าที่ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความสะดวก การสำรวจจริงวัดและความ ถูกต้องในการปฏิบัติ

6. หลักความคุ้มค่า (Value for money) หรือหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and effectiveness) คือ การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ในการบริหารจัดการ และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน รวมทั้งมีการป้องกันรักษา แวดล้อม และมีความสามารถในการ แข่งขันกับภายนอก เช่น ในภารกิจทุกด้านของหน่วย ของรัฐจะต้องมีการบริหารจัดการทั้งรายรับ/รายได้ และ รายจ่าย โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ให้ เกิดความคุ้มค่าในทุกภารกิจ จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการ ดำเนินการตามภารกิจต่าง ๆ การใช้จ่ายงบประมาณเทียบกับผลสัมฤทธิ์ของงานเกิดความคุ้มค่าหรือไม่

กล่าวโดยสรุป ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของหลักการบริหารสมัยใหม่ (Modern management) เป็น หลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่า จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดี ที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยวิธีดำเนินการเพื่อให้เกิด ธรรมาภิบาล ก็คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความโปร่งใส มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ และสิ่งที่จะเอื้อให้เกิดการดำเนินการดังกล่าวได้ก็คือ การมีกฎระเบียบ มีแนวปฏิบัติที่รองรับการดำเนินการ

องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้หลายแนวคิด ดังนี้

สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์ (2544, น. 53) กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วยความสมเหตุสมผลที่ อธิบายได้ (Accountability) ความโปร่งใสเข้าใจตรงกัน ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ (Responsibility) ความเสมอภาคและความเป็นธรรม (Equitable treatment)

โสมนัส ณ บางช้าง (2544, น. 50) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลต้องคำนึงถึงหลักสำคัญ คือความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ (Integrity) ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่และความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2546, น. 3) ได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และต่อมาได้ตราพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูป ราชการ โดยกำหนดให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติราชการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือ

ธรรมาภิบาล ซึ่งมียอดประกอบของธรรมาภิบาลด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งแต่ละหลักสามารถจำแนกได้ 3 ระดับ คือ ระดับประเทศระดับภาครัฐ และระดับองค์กร โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2547. น. 43) กล่าวว่า พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2545 มาตรา 3(1) เพื่อการปฏิรูประบบราชการให้มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 6 หลัก ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม รับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญของการออกพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว เพื่อกำหนดกระบวนการทำงานของหน่วยงานของรัฐให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ

1. การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน
2. การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. การบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจ
4. การไม่มีขั้นตอนปฏิบัติงานเกินความจำเป็นและต้องลดขั้นตอนลง
5. การปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. การให้ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ

7. การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอการกำหนดให้ทุกส่วนราชการปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี จึงเป็นหัวใจของการปฏิรูประบบราชการ เพราะเป็นเรื่องการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์หลักหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่พึงประสงค์ของการพัฒนาระบบราชการไทย คือ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนที่ดีขึ้น ปรับบทบาท ขนาดและภารกิจให้มีความเหมาะสม ยกระดับขีดความสามารถ และมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงเทียบเท่าเกณฑ์สากล และตอบสนองต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า ระบบราชการไทยมีเป้าประสงค์หลักหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่พึงประสงค์ของการพัฒนา คือ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนที่ดีขึ้นปรับบทบาท ขนาดและภารกิจให้มีความเหมาะสม ยกระดับขีดความสามารถ และมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงเทียบเท่าเกณฑ์สากล และตอบสนองต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย จึงระบุงค์ประกอบของธรรมาภิบาลเพื่อเป็นหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดีในแต่ละหน่วยงานเป็นการสร้างความสามัคคีร่วมกัน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชาติ ซึ่งประกอบไปด้วย 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใสหลักการมีส่วนร่วม และหลักคุณธรรม รายละเอียดดังนี้

1. หลักนิติธรรม (Rule of Law) ธรรมาภิบาลต้องยึดหลักนิติธรรม หมายถึง การปกครองโดยกฎหมาย กฎหมายต้องเป็นธรรม เสมอภาค บังคับใช้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) หลักนิติธรรมมีความสำคัญต่อกรณีต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การสร้างความเป็นธรรม: กฎหมายที่เป็นธรรมและบังคับใช้กับทุกคนอย่างเท่าเทียม จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสังคมที่ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน

1.2 การสร้างความมั่นคงในสังคม: กฎหมายที่ชัดเจนและโปร่งใส จะช่วยสร้างความมั่นคงและ predictability ให้กับประชาชน

2. หลักคุณธรรม (Integrity) ธรรมชาติของธรรมาภิบาลต้องยึดหลักคุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์ โปร่งใส ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) หลักคุณธรรมมีความสำคัญต่อกรณีต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การสร้างความเชื่อมั่น: ความซื่อสัตย์และโปร่งใส จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนภาคเอกชน และนักลงทุน

2.2 การป้องกันการทุจริต: การยึดมั่นในคุณธรรม จะช่วยลดโอกาสการทุจริตคอร์รัปชัน

2.3 การส่งเสริมความรับผิดชอบของบุคคลในองค์กร: การยึดมั่นในคุณธรรม จะช่วยสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) ธรรมชาติของธรรมาภิบาลต้องยึดหลักความโปร่งใส หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) หลักความโปร่งใสมีความสำคัญต่อกรณีต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การตรวจสอบการทำงาน: การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร จะช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและภาคเอกชน

3.2 การป้องกันการทุจริต: การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร จะช่วยลดโอกาสการทุจริตคอร์รัปชัน

3.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน: การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร จะช่วยให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ธรรมชาติของธรรมาภิบาลต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) หลักการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อกรณีต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การรับฟังความคิดเห็น: การให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะช่วยให้ภาครัฐและภาคเอกชนสามารถรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน

4.2 การสร้างความเป็นเจ้าของร่วม: การให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ

4.3 การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน: การให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

5. หลักความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) ธรรมชาติของธรรมาภิบาลต้องยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) หลักความ

รับผิดชอบมีความสำคัญต่อกรณีต่าง ๆ ดังนี้

5.1 การสร้างความน่าเชื่อถือ: การรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับภาครัฐและภาคเอกชน

5.2 การกระตุ้นให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ: การรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน จะช่วยกระตุ้นให้ภาครัฐและภาคเอกชนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 การป้องกันการละเมิด: การรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน จะช่วยป้องกันการละเมิดกฎหมายและระเบียบ

6. หลักความคุ้มค่า (Efficiency) ธรรมาภิบาลต้องยึดหลักความคุ้มค่า หมายถึง การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) หลักความคุ้มค่ามีความสำคัญต่อกรณีต่าง ๆ ดังนี้

6.1 การประหยัดทรัพยากร: การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยประหยัดทรัพยากร

6.2 การเกิดประโยชน์สูงสุด: การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

6.3 การสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน: การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน

โดยสรุป ลักษณะสำคัญของธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ นี้มีความเกี่ยวข้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน การนำธรรมาภิบาลไปใช้ จะช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ธรรมาภิบาล: เทรนด์ใหม่ของโลกยุคดิจิทัล

ธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น แทนการสนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการปกครองได้มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือปฏิบัติราชการต่าง ๆ โดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อมจึงเป็นไปไม่ได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น

ธรรมาภิบาล หรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการ และพนักงานบริษัทเอกชนเพราะธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งมั่นอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความ

รับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ พร้อมตอบคำถามหรือตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและพร้อมรับผิดชอบ มีศีลธรรม จริยธรรมในการทำงาน การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการและประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลจากการตัดสินใจร่วมกัน มีการส่งเสริมสภาพทางกายภาพ และการให้ความสำคัญกับกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งคนด้อยโอกาส ตลอดจนการสร้าง ความเท่าเทียมกันทางสังคมในการรับโอกาสต่าง ๆ ที่ประชาชนพึงจะได้รับจากรัฐอีกด้วย ธรรมนูญเป็นทั้งหลักการ กระบวนการและเป็นเป้าหมายไปในตัว การมีธรรมนูญ อาจนำมาสู่การมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ในที่สุดและการมีประชาธิปไตยก็นำมาสู่การมีผลทางสังคมคือการมี การพัฒนาประเทศไปในทางที่สร้างความสงบสุขอย่างต่อเนื่องและสถาพร ตลอดจนนำมาสู่การแก้ปัญหาความ ขัดแย้งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี

ในส่วนของภาคเอกชนก็มีการมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ซึ่งมีการเรียกว่า เป็น corporate governance หรือ บรรษัทภิบาล เป็นการสร้างหลักของการเติบโตของบริษัท เพื่อความอยู่รอดในโลกของการ แข่งขัน ซึ่งต้องมีแนวปฏิบัติสำหรับบุคลากร เช่น ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และแข่งขันได้ เป็นต้น การมีบรรษัทภิบาลเป็นการดำเนินการไปด้วยหลักธรรมที่ถูกต้อง เพื่อเสริมศักยภาพในการแข่งขัน และ เพิ่มประสิทธิภาพ การมีการจัดการที่ดี ช่วยให้องค์กรก้าวไกลที่เกิดขึ้นในองค์กรดีขึ้น ระบบตรวจสอบจะทำได้ดี ด้วย เป็นการใช้อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ให้สิ่งที่ไม่ดีถูกขจัด คงไว้แต่สิ่งที่ดี ตามหลักธรรมะของ พระพุทธเจ้าคือ ‘มัชฌิมาปฏิปทา’ (ทักษิณ ชินวัตร, 2545)

บทสรุป

ธรรมาภิบาลเป็นการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปใน ครรลองคลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมาภิบาลที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง หากได้มีความหมายเฉพาะหลักธรรมทาง ศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึงศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวงซึ่งวิญญูชนพึงมี และ พึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใส เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการบริหารเพื่อให้มี ประสิทธิภาพ ซึ่งหลักธรรมาภิบาลยังเป็นลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการ บ้านเมืองโดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นการ ชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีธรรมาภิบาล

การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกใน การควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด ความเสียหายแก่การบริหารองค์กร เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรเป็นการสร้างสำนึกที่ดีใน การบริหารงาน และการทำงานในองค์กรและจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นใน เรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักธรรมาภิบาล มีบทบาทอย่างมากต่อหน่วยงาน ภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนมีการนำแนวคิดไปปรับใช้กับหน่วยงานอย่างเห็นได้ชัด มีการปรับลดขนาด

ของหน่วยงาน ปรับปรุงการบริหารให้มีคุณภาพมีการบริการสาธารณะต่าง ๆ เป็นที่พึงพอใจของประชาชน หลักธรรมาภิบาลมีกำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2546 คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการประเทศไปสู่การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การบริหารจัดการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ส่งผลให้ภาคราชการต้องปรับแนวทางการบริหารจัดการโดยมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทาง วิธีการให้บริการแก่กลุ่มผู้รับบริการที่ชัดเจนรวมถึง มีความชัดเจนในเรื่องผลผลิต ผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะแทนภาครัฐมากขึ้น

สุดท้าย เทคโนโลยีดิจิทัลที่พลิกโฉมทุกแง่มุมของชีวิต ธรรมาภิบาลหรือแนวทางการบริหารจัดการที่ดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม จะกลายเป็นหัวใจสำคัญในยุคดิจิทัลเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยส่งเสริมธรรมาภิบาลผ่านตัวชี้วัดต่าง ๆ ได้แก่ ความโปร่งใส: การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสะดวกรวดเร็ว และทั่วถึง การมีส่วนร่วม: ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านช่องทางออนไลน์ ความรับผิดชอบต่อสังคม: ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือ การป้องกันการทุจริต: เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยลดโอกาสการทุจริตคอร์รัปชัน ตัวอย่างการนำธรรมาภิบาลไปใช้ เช่น การเปิดเผยข้อมูลงบประมาณผ่านเว็บไซต์ การจัดรับฟังความคิดเห็นประชาชนออนไลน์ การใช้ระบบ e-Government และระบบตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน ผลลัพธ์ที่คาดหวัง คือ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ลดโอกาสการทุจริตคอร์รัปชัน และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล จึงเป็นกุญแจสำคัญสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและโปร่งใสสำหรับทุกคน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). ธรรมาภิบาล. สืบค้นจากเว็บไซต์

<https://irinagurjinyan.wordpress.com/2022/04/12/%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B> A-19.

จตุพร ไกรกิจราษฎร์. 2564. หลักธรรมาภิบาล : การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(3), 345-358.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2558). ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาประเทศ. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 31(2), 1-18.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). หลักธรรมาภิบาล: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ทักษิณ ชินวัตร. (2545). บรรษัทภิบาล: หลักการและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิทักษิณชินวัตร.
- ัญญลักษณ์ กาวิษา. 2560. หลักธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ.2560. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 25 (1), 118-131.
- ประมวล รุจนเสรี. (2542). ธรรมาภิบาล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรชาติ บำรุงสุข, (2545). การปกครองที่ดี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นจากเว็บไซต์.
https://www.nesdc.go.th/nescdb_en/main.php?filename=index.
- สำนักงานพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาล สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2564). แนวทางการยกระดับธรรมาภิบาลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี: สำนักงานพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาล สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

